

УГЛОВА Ольга²²

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського
НАПН України, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-5888-5142

E-mail: ural140466@gmail.com

ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Висвітлено значення інформаційно-аналітичного супроводу в підготовці психологів. Вивчено аспекти професійної підготовки психологів та досліджено її історію. Проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід підготовки психологів.

Ключові слова: професійна освіта, історія підготовки психологів, інформаційно-аналітичний супровід.

Historiographic Aspect of the Training of Psychologists: Domestic and Foreign Experience. The value of information and analytical support in the training of specialists is analyzed. Aspects of professional training of psychologists were studied. The history of professional training of psychologists has been studied. Domestic and foreign experience is analyzed.

Keywords: Professional Education, History of Training of Psychologists, Information and Analytical Support.

Вступ. Нині психолого-педагогічна наука має багатий науково-практичний матеріал про засоби підготовки фахівців, що створюють передумови підвищення якості професійної підготовки фахівців через інформаційно-аналітичний супровід, який є невід'ємною частиною освітнього процесу. Важливе місце в роботі з різними категоріями людей належить психологам. Від професійної грамотності й освіченості фахівця залежить можливість створення комфортних умов для життя й професійної діяльності кожної особистості. В умовах війни та післявоєнного життя Україна потребуватиме фахівців-психологів, що мають базову професійну підготовку. Маючи більш поглиблені знання для забезпечення подолання деструктивних наслідків, вони здатні створювати психологічний клімат, потребу в постійному оновленні. На нашу думку, інформаційно-аналітичний супровід професійної підготовки психологів сприяє забезпеченню її гнучкості та індивідуальній орієнтованості з урахуванням потреб особистісного зростання майбутніх фахівців психологічного спрямування.

Різні аспекти професійної підготовки психологів знайшли відображення в науковій літературі. Можна виокремити працю М. Барчій, де розкрито проблему професійного розвитку та вдосконалення професійної підготовки фахівців [2]; дослідження О. Васильєвої, яка визначає особливості дистанційного навчання майбутніх психологів [4]; роботу Ю. Вінтюка [5], в якій проаналізовано головні

²² ©УГЛОВА Ольга (UHLOVA Olha)

питання підготовки психологів в сучасних умовах; працю А. Литвин й А. Руденко [9], які пропонують продуктивні підходи і механізми фахової підготовки психологів; доробок В. Федорчук і Л. Комарницької, у якому схарактеризовано можливості формування емоційного інтелекту психологів [13] та ін. Теоретико-методологічні підходи до інформаційно-аналітичної діяльності розглянуто в працях В. Варенка [3], В. Захарової й Л. Філіпової [8], Г. Сілкової [11] та ін. У наукових працях таких авторів, як В. Бакуменко [1], А. Додонов, В. Путятін, В. Валетчик [7], М. Ростока [14, 15], також відображено пошуки науковців з питань інформаційно-аналітичного забезпечення і супроводу підготовки фахівців у різних галузях. Проте питання, пов'язані з організацією інформаційно-аналітичного супроводу професійної підготовки психологів, висвітлено в сучасних дослідженнях недостатньо широко.

Мета, методи і підходи. Мета публікації – дослідити історіографічний аспект підготовки психологів та проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід розроблення цієї проблеми. Застосовано методи: теоретичної реконструкції; історико-функціональний та біографічний.

Основні результати. Значну зацікавленість для нашого дослідження становлять роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, у яких досліджено етапи становлення й розвитку психології як науки, підготовки психологів та її інформаційно-аналітичний супровід на різних історичних етапах. Аналіз джерел показав, що історія викладання психології в Україні та світі активно вивчається.

Так, О. Власова вивчає історію викладання психології в класичних університетах України. Зокрема, науковиця аналізує перший вітчизняний методичний посібник з психології П. Любовського «Коротке керівництво до досвідного душесловія», який вийшов друком у Харкові у 1815 р. У посібнику викладено погляди сучасних автору науковців на психологію та схарактеризовано тогочасний основний (інтроспективний) метод засвоєння знань з психології. У роботі також проаналізовано підручник професора Київського університету святого Володимира О. Новицького «Керівництво до досвідної психології», що вийшов друком у 1840 р. Авторка підтримує погляди одного з перших дослідників історії викладання психології О. Раєвського, у підручнику якого викладено основні питання психології на рівні тогочасного розвитку світової науки та зазначено, що окремі припущення автор висловив раніше, ніж його західноєвропейські колеги. Так, у підручнику вперше запропоновано ідеї щодо структурування життя людини та його проявів у різних психічних процесах, зокрема пам'яті, уваги, сприйняття тощо. Авторкою також проаналізовано викладацьку діяльність М. Грота, М. Ланге, Г. Челпанова, І. Сікорського та ін., з якими вона пов'язує початок підготовки кваліфікованих психологів. Підсумовуючи історію викладання психології в Україні до 1917 р.,

авторка наголошує, що в той час психологія викладалася факультативно, оскільки була складовою частиною підготовки філософів [6].

В. Синишина та О. Стойка аналізують історію підготовки психологів у США. Так, вони зазначають, що, на відміну від України, підготовка психологів у США розпочалася у Гарвардському коледжі з 1636 р., проте тільки у 1991 р. прийнято національні стандарти їх підготовки [10]. Проаналізувавши виявлені джерела, можна зробити висновок, що підготовка психологів у світі розпочалася з відкриттям у 1636 р. Гарвардського коледжу, проте вона була факультативною в межах філософського факультету, і до 1990-х рр. не існувало спеціальних вимог до професійної підготовки.

Д. Туркова, побіжно аналізуючи підготовку професійних психологів у різних країнах, зауважує, що в європейських країнах початкова підготовка психологів здійснюється впродовж п'яти-шести років відповідно до «Оптимальних стандартів» професійної підготовки психологів, затверджених Європейською федерацією Асоціацій професійних психологів, та має три типи: безперервна спеціальна, безперервна загальна та спеціальна освіта «три+три» [12].

Висновки. Отже, результати проведених дослідницьких розвідок свідчать про те, що якісний розвиток інформаційно-аналітичного супроводу професійної підготовки майбутніх психологів можливий за умови дослідження його історіографічного аспекту, що має стати потужним засобом для підвищення ефективності практичної професійної діяльності психолога. Нині триває дослідження «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної науки у воєнний та повоєнний періоди України» (2024–2025, <http://surl.li/srudn>), що виконується відділом наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Список використаних джерел:

1. Бакуменко Р. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів військового управління: стан, проблеми та підготовка фахівців. *Військова освіта*. 2019. №1. С. 8-16.
2. Барчій М. С. Проблема вдосконалення професійної підготовки психологів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія*. 2016. № 1. С. 205–208.
3. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність. Київ : Ун-т «Україна», 2014. 417 с.
4. Васильєва О. Психологічні особливості дистанційного навчання в підготовці майбутніх психологів. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*: зб. наук. пр. Ізмаїл, 2022. Вип. 58. С. 36–44.
5. Вінтюк Ю. Професійна підготовка майбутніх психологів: проблема та її складові. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 3. С. 92–102.
6. Власова О. Історія підготовки психологів в класичних університетах України. *ІІПО ОНУ імені І. І. Мечнікова*. URL: <http://surl.li/azhfe> (дата звернення: 11.03.2024).
7. Додонов О. Г., Путятін В. Г., Валетчик В. О. Інформаційно-аналітична підтримка прийняття управлінських рішень. *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2005. Т. 7, № 2. С. 77–93.
8. Захарова В. І., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ, 2013. 336 с.
9. Литвин А. В., Руденко Л. А. Удосконалення підготовки психологів у закладах вищої освіти. *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 9. С. 63–74.

10. Синишина В. М., Стойка О. Я. Професійна підготовка психологів в системі освіти США. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. № 34. С. 135–138.
11. Сілкова Г. До питання класифікації інформаційно-аналітичної продукції. *Наук. пр. Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 37. С. 40–48.
12. Туркова Д. М. Психологічні, педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів підготовки майбутніх практичних психологів у системі вищої освіти України. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 25. С. 518–529.
13. Федорчук В. М., Комарницька Л. М. Емоційний інтелект як важливий чинник успішної підготовки психологів. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 107–114.
14. Rostoka M. E-Portfolio as a Component of the Information and Analytical System of Scientific Staff Training / Rostoka G. Cherevychnyi, O. Kuzmenko. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 634 LNNS. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-26190-9_55.
15. Rostoka M. Theoretical and Methodological Aspects of Ontological Modeling of Information-Analytical System of Scientific Personnel Training. *Computer Systems and Information Technologies*. 2022. Vol. 3. P. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.31891/csit2022-3-10>.

References:

1. Bakumenko R. Informatsiino-analitychne zabezpechennia orhaniv viiskovoho upravlinnia: stan, problemy ta pidhotovka fakhivtsiv. *Viiskova osvita*. 2019. № 1. S. 8–16.
2. Barchii M. C. Problema vdoskonalennia profesiinoi pidhotovky psykholohiv. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya : Pedahohika ta psykholohiia*. 2016. Vyp. 1. S. 205–208.
3. Varenko V. M. Informatsiino-analitychna diialnist. Kyiv : Un-t «Ukraina», 2014. 417 s.
4. Vasyliieva O. Psykholohichni osoblyvosti dystantsiinoho navchannia v pidhotovtsi maibutnikh psykholohiv. *Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu : zb. nauk. pr. Izmail*, 2022. Vyp. 58. S. 36–44.
5. Vintiuk Yu. Profesiina pidhotovka maibutnikh psykholohiv: problema ta yii skladovi. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*. 2016. № 3. S. 92–102.
6. Vlasova O. Istoriia pidhotovky psykholohiv v klasychnykh universytetakh Ukrainy. *IIPO ONU imeni I. I. Mechnikova*. URL:<http://kspodn.onu.edu.ua/index.php/kunena/sektsiya-3-istorichna-psikhologiya-yak-trend-istoriji-psikhologii/30-vlasova-o-i-m-kijiv-istoriya-vikladannya-psikhologii-u-klasichnikh-universitetakh-ukrajini#33> (data zvernennia: 11.03.2024).
7. Dodonov O. H., Putiatin V. H., Valetchuk V. O. Informatsiino-analitychna pidtrymka pryiniattia upravlinskykh rishen. *Reiestratsiia, zberihannia i obrobka danykh*. 2005. T. 7, № 2. S. 77–93.
8. Zakharova V. I., Filipova L. Ya. Osnovy informatsiino-analitychnoi diialnosti. Kyiv, 2013. 336 s.
9. Lytvyn A. V., Rudenko L. A. Udoskonalennia pidhotovky psykholohiv u zakladakh vyshchoi osvity. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriya: Pedahohichni nauky*. 2021. Vyp. 9. S. 63–74.
10. Synyshyna V. M., Stoika O. Ya. Profesiina pidhotovka psykholohiv v systemi osvity SShA. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. № 34. S. 135–138.
11. Silkova H. Do pytannia klasyfikatsii informatsiino-analitychnoi produktsii. *Наук. пр. Nats. б-ки ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 37. С. 40–48.
12. Turkova D. M. Psykholohichni, pedahohichni ta orhanizatsiini umovy zaprovadzhennia yevropeiskykh standartiv pidhotovky maibutnikh praktychnykh psykholohiv u systemi vyshchoi osvity Ukrainy. *Problemy suchasnoi psykholohii*. 2014. Vyp. 25. S. 518–529.
13. Fedorchuk V. M., Komarnytska L. M. Emotsiinyi intelekt yak vazhlyvyi chynnyk uspishnoi pidhotovky psykholohiv. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 107–114.
14. Rostoka M. E-Portfolio as a Component of the Information and Analytical System of Scientific Staff Training / M. Rostoka, G. Cherevychnyi, O. Kuzmenko. *Lecture Notes in Networks and Systems*. 2023. Vol. 634 LNNS. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-26190-9_55.
15. Rostoka M. Theoretical and Methodological Aspects of Ontological Modeling of Information-Analytical System of Scientific Personnel Training. *Computer Systems and Information Technologies*. 2022. Vol. 3. P. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.31891/csit2022-3-10>.